

Kertomus kerrallaan luki-lukkoja avaamaan

Ukonkivi

Toim. Aija Lund

Kertomus kerrallaan luki-lukkoja avaamaan

Ukonkivi

Toim. Aija Lund

Turun kristillisen opiston säätiö

Teksti:

Lilja Aikio

Tehtävien tekijät:

Heidi Jokiniemi

Mirja Halonen

Oikoluku:

Saija Gustafsson

Kuvat:

Juha Nurminen

Taitto:

Janne Peltonen

© Turun kristillisen opiston säätiö

ISBN 978-952-99919-9-0

Finepress Oy, Turku 2008

Tervehdys kirjan tekijöiltä

Kädessäsi on harjoituskirja ***Kertomus kerrallaan luki-lukkoja avaamaan – Ukonkivi***. Kirjan on tarkoitus parantaa lukemisen ja kirjoittamisen taitoja. Kirja sopii niin lapsille kuin aikuisillekin. Sen harjoituksia voi tehdä yksin tai ryhmässä ohjaajan tuella. Lukipulma on aina yksilöllinen. Siksi jokainen voi käyttää kirjaa omalla tavallaan.

Kirjan harjoitukset pohjautuvat Lilja Aikion kirjoittamaan tarinaan Ukonkivi. Harjoitukset kuntouttavat lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia monella eri tavalla. Yhdet tehtävät auttavat löytämään äänne-kirjain-pareja. Toisten avulla harjoittelet tavujen ja sanojen hahmottamista. Kolmannenlaiset tehtävät auttavat muodostamaan lauseita. Joissakin tehtävissä autetaan ymmärtämään paremmin sitä, mitä on luettu.

Tehtäväsivut ovat värillisiä. Tehtävien oikeat vastaukset ovat heti seuraavalla sivulla. Näin tarkistaminen on helppoa. Vastaussivu kannattaa taittaa piiloon ja yrittää tehtävien tekoa ensin itse.

Kertomus kerrallaan luki-lukkoja avaamaan – Ukonkivi on tuotettu Lukki-Kuusama-hankkeessa. Lukki-Kuusama (2007–2009) on Turun kristillisen opiston hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama projekti, joka tuottaa aineistoa lukemisen ja kirjoittamisen taitojen tukemiseen.

Toivomme, että antaisit palautetta kirjasta oheisella palautelomakkeella tai lähettämällä sähköpostia osoitteeseen lukituki@tk-opisto.fi. Kiitos!

Harjoittelun iloa!

Terveisin kirjan tekijät

Sisällys

Ukonkivi	8
1. Vastaa tarinaan liittyviin kysymyksiin	12
Vastaa tarinaan liittyviin kysymyksiin – Oikeat vastaukset.....	17
2. Yhdistä oikeat kirjaimet sanan kirjaimiin	18
Yhdistä oikeat kirjaimet sanan kirjaimiin – Oikeat vastaukset ..	19
3. Vokaalit	20
Vokaalit – Oikeat vastaukset	21
4. Poimi kirjain	22
Poimi kirjain – Oikeat vastaukset	25
5. S-kirjain	28
S-kirjain – Oikeat vastaukset	29
6. Kirjoita sanat tavuittain	30
Kirjoita sanat tavuittain – Oikeat vastaukset	31
7. Mikä tekstissä esiintyvä sana tavuista muodostuu?	32
Mikä tekstissä esiintyvä sana tavuista muodostuu? – Oikeat vastaukset	33
8. Tavujen lukumäärä	34
Tavujen lukumäärä – Oikeat vastaukset.....	35
9. Muodosta tavuista uusia sanoja	36
Muodosta tavuista uusia sanoja – Oikeat vastaukset	37
10. Sanan toinen tavu	38
Sanan toinen tavu – Oikeat vastaukset.....	39
11. Kirjainten etsintä ja sanan muodostaminen	40
Kirjainten etsintä ja sanan muodostaminen – Oikeat vastaukset .	41
12. Mikä sana kirjaimista muodostuu?	42
Mikä sana kirjaimista muodostuu? – Oikeat vastaukset.....	43
13. Merkitykselliset sanat 1	44
Merkitykselliset sanat 1 – Oikeat vastaukset.....	45
14. Merkitykselliset sanat 2	46
Merkitykselliset sanat 2 – Oikeat vastaukset.....	47
15. Kirjaimista sanoiksi	48
Kirjaimista sanoiksi – Oikeat vastaukset	49
16. Oikeinkirjoitus	50
Oikeinkirjoitus – Oikeat vastaukset	51
17. Muodosta kirjaimista sana	52
Muodosta kirjaimista sana – Oikeat vastaukset.....	53
18. Vastaa tekstiin liittyviin kysymyksiin	54
Vastaa tekstiin liittyviin kysymyksiin – Oikeat vastaukset	58
19. Puuttuvat sanat	59
Puuttuvat sanat – Oikeat vastaukset	63

20. Oikein kirjoitetut sanat.....	64
Oikein kirjoitetut sanat – Oikeat vastaukset	65
21. Etsi sanat	66
Etsi sanat – Oikeat vastaukset.....	67
22. Tarinan kulku	68
Tarinan kulku – Oikeat vastaukset.....	69
23. Sanat sekaisin	70
Sanat sekaisin – Oikeat vastaukset	71
24. Oikea kirjoitusmuoto	72
Oikea kirjoitusmuoto – Oikeat vastaukset	73
25. Pisteet ja isot alkukirjaimet.....	74
Pisteet ja isot alkukirjaimet – Oikeat vastaukset	75
26. Ristikkotehtävä 1	76
Ristikkotehtävä 1 – Oikeat vastaukset	77
27. Ristikkotehtävä 2	78
Ristikkotehtävä 2 – Oikeat vastaukset	79
28. Vastaa tekstistä esitettyihin kysymyksiin.....	80
Vastaa tekstistä esitettyihin kysymyksiin – Oikeat vastaukset ..	82
29. Oikein vai väärin?.....	84
Oikein vai väärin? – Oikeat vastaukset	85
30. Täydennä oikeat sanat	86
Täydennä oikeat sanat – Oikeat vastaukset.....	87

Ukonkivi

Saamelaisia on laskettu olevan neljän eri valtion alueella yhteensä hieman yli 75 000 henkilöä, joista Suomessa on vajaa 8000. Heistä inarinsaamelaisia on karkeasti arvioiden 2000. Inarin saamen kieltä puhuu noin 350 henkilöä, joten loput inarinsaamelaiset ovat sen kielen ohittaneet, unohtaneet, menettäneet tai hyljänneet. Minä kuulun sekä ensimmäiseen että jälkimmäiseen ryhmään.

Synnyin elokuussa 1955 Inarijärvellä puuveneessä, jossa oli kireä-ääninen keskimoottori ja laidoilla kalansuomuja. Matkaa oli tehty jo tuntikausia kirkonkylän vastarannalta Kasariselän takaa ukkosmyrskyn riepotellessa järveä ja venettä. Kun pärskeiden ja myrskyaaltojen seassa taisteleva vene oli päässyt Ukonkiven kohdalle, ukkosmyrsky oli laantunut, ja minä olin putkahtanut veneen pohjalle ja maailmaan.

Venettä taitavasti ohjailut poroisäntä Jouni muisti vuosikymmenien ajan mainita aina tavatessamme: "Mie se toimin ylilääkärinä sinun synnytyksessä." Kätilön osaa esitti Jounin vanha anoppimuori, joka kädet tärysten vetäisi puukon kupeeltaan tupesta ja katkaisi napanuorani. Eivät muorin kädet sen tähden tärisseet, etteikö hän olisi ennenkin puukkoa käsitellyt. Puukkoahan nainen tarvitsi pitkin päivää askareissaan: kalan perkuussa, sytykkeiden vuolemisessa, eläinten lopettamisessa. Ei hän hätäillyt myöskään siksi, että hän olisi ollut kokematon synnytysten avustamisessa. Kaksi asiaa saivat muorin suunniltaan: Ukonkiven läheisyys ja hänen hengellinen osuutensa kätilön tehtävässä. Synnytyksessä avustavan kätilön tuli kyetä hallitsemaan synnytykseen liittyvät uskomukset ja kiellot, joista tärkein oli mahdollisen "pahan silmän" äidille ja lapselle aiheuttamien vahinkojen mitätöinti. Minä olin puolestani keuhkoja avaavalla ensihuudollani hankaloittanut hänen tehtävänsä. Ukonkiven lähistöllä ei saanut huutaa. Ukkosen jumala oli lyhytjännitteinen herra ja saattoi suutahtaa moisesta mekkaloinnista uhripaikkansa lähistöllä. Viimeiset kymmenen kilometriä muori oli istunut huolestuneen näköisenä veneessä, huokaillut raskaasti murhemielellä ja saamen kielellä toistellut: "Ei tule tästä lapsesta eläjää, ei tule. Se tulee Ukko ja noutaa

omansa.” Lopulta vene karahti Inarin kirkonkylän rantaan ja nuori äiti myttyineen saateltiin kylän terveystalolle.

Jouluyönä 1975 syntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa. Outo talvinen ukonilma pyyhkäisi sairaalan ylitse sinä yönä. Luulin nähneeni unta, mutta yöhoitaja vakuutti myös nähneensä kirkkaita salamoita ja kuulleensa jyrähtelyä. Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni. Yksi Ukon merkitsemä lapsi sukua kohden oli varmaan riittävä huolenaihe heille.

Ukonkivi on jyrkkäkallioinen pieni saari, joka erikoisen muotoisena ja korkeana erottuu kauas ympäri järveä. Sen on laskettu olevan 30 metriä korkea jyrkkäpäätyinen kalliopaasi. Mittaustoimia ovat tehneet muut kuin muinaiset saamelaiset. Saari on ollut Ukkosen jumalan seitasaari ja yksi inarilaisten pyhimmistä paikoista, joka ohitettiin syvän hiljaisuuden vallitessa. Sinne ei kiipeilymittausvälineiden kanssa puuhailemaan. Naisilta ja tytöiltä oli sinne pääsy kielletty, ja miehetkin poikkesivat asioillaan arkoina ja nöyrinä. Oli sopimatonta, ellei suorastaan röyhkeää, että tyttölapsi ryhtyy Ukonkiven läheisyydessä parkumaan ja rääkymään, kuten minä synnyttyäni tein. Vanhempien inarilaisten huolestuneet katseet seurasivat minua 20 ensimmäistä vuotta, kunnes muutin Lapista etelään. Sen jälkeen heidän huolestuneet ajatuksensa seurasivat minua, kunnes olin käynyt saattelemassa heidät Inarin kirkkomaahan yksi toisensa jälkeen.

Jos olisin ollut poika, minun olisi siltikin odotettu pitävän suuni kiinni Ukonkiven lähistöllä. Aikuisena olisin voinut soudella tai sauvoa hiljaa saaren rantaan, kantaa veneestä sopivaksi katsomani uhrilahjan ja jättää sen saarella olevaan luolaan, joka toimi uhripaikkana. Samalla olisin ehkä kiittänyt hyvästä kalansaaliista, onnistuneesta riistan pyynnistä ja pyytänyt Ukon suopeutta jatkossakin.

Kaiken tämän olisin voinut tehdä, vaikka jo isovanhempieni vanhemmat olivat kristittyjä. Siinä kohden papin saarnaa, jossa kielletään pitämästä muita jumalia, ovat vanhojen sukulaisten ajatukset lähteneet harhailemaan tuntuille ja järven selille. Niinpä Aili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun asioi kirkonkylällä, ja sitä tapahtui enintään kaksi kertaa vuodessa.

Väliajat hän kuunteli putkiradiosta iltahartauksia ja hyrisi virsiä samalla, kun toimitteli vaivihkaa pienimuotoisia uhrimenoja metsän reunalla. Aili-mummo oli sisäistänyt sekä lapsuutensa uskon luonnon jumaliin että aikuisena oppimansa kristinuskon, eikä se näyttänyt aiheuttavan hänelle ulospäin näkyvää ristiriitaa. Toinen isoäitini, Inka-mummo, puolestaan hyödynsi sekä länsimaista lääketiedettä että vanhaa saamelaista tietoa sairauksista ja niiden hoidosta. Mielenterveyden hoidossa norjansaamelainen samaani sai pysyvämpiä tuloksia hänen kohdallaan kuin 1950-luvun länsimainen psykiatria ja psykologia yhdessä. Ilmaista ei kumpikaan hoito ollut, mutta maksutavoissa oli eroa. Samaanille eivät kelvanneet Suomen markat eivätkä Norjan kruunut, vaan Inka-mummo maksoi hänelle kultakorullaan. Noitatohtori eli samaani purki Inka-mummon kiroukset, jotka hän oli saanut päällensä nuorena tyttönä innokkaille kosijoilleen liian kevyesti antamallaan lupauksilla. Molemmat mummot kuolivat 84-vuotiaina sovussa itsensä ja yhä kiivaammin länsimaistuvan Saamenmaan kanssa. Aili-mummo kuoli kirjaimellisesti saappaat jalassa kotonaan. Ne olivat isot, mustat Nokia-merkkiset kumisaappaat, jotka näyttivät uistelijoiden käyttämiltä kahluusaappailta alle 140-senttisen mummoni jaloissa. Ne oli ollut helpompi solauttaa jalkaan kuin hänen omatekoiset poronnahkakenkensä, jotka sidottiin pauloilla. Tästä päättelimme, ettei hän ollut sinä viimeisenä aamunaan hiihdellyt missään pihapiiriä kauempana.

Nykyään Ukonkivelle on päivittäinen laivakuljetus Inarin kirkonkylän rannasta. Turistit istuvat pienen laivan kannella ja kuuntelevat kaiuttimista usealla eri kielellä tehtyä esittelyä saaren historiasta. He kapuavat rakennettuja puuportaita pitkin saaren huipulle ja räpsivät valokuvia toinen toisistaan taustalla vähintään neljän tuulen yhtäaikaisesti riepottelema järvi. Sen jälkeen he palaavat takaisin veneelle. Paluumatkalla kirkonkylän rantaan he katselevat ohittamiaan saaria, ehkä hiukan kyllästyneen oloisina. Ukkosen jumala ei aina järjestä edes salamaniskujen valoshowta tunnelman sähköistämiseksi. Ruskan lähestyessä luonnon värihehkussa riittää ihastelemista venematkan ajaksi.

Museovirasto on esittänyt Inarijärven Ukonsaarta eli Ukonkiveä, jolla nimellä minä sen tunnen, Unescon maailmanperintöluetteloon.

Esityksen toteutuminen saattaa tarkoittaa sitä, että yksi entinen koulutoverini joutuu taas kerran keksimään uuden keinon, jolla turvaa perheensä toimeentulon, koska turistikuljetukset saareen loppuvat. Toivon, että molemmat onnistuvat pyrkimyksissään: sekä museovirasto Ukonkiven suojelussa että koulutoverini elantonsa hankkimisessa. Kaikesta saamastani älyä ja järkeä korostavasta länsimaisesta koulutuksesta ja kristinuskon sisäistämisestä huolimatta jokin pieni ääni sisälläni kysyy: onkohan turistien jäljet Ukonkivellä se uhrilahja, jolle Ukko on suopea?

1. Vastaa tarinaan liittyviin kysymyksiin

Silmäile teksti Ukonkivi kappale kerrallaan. Vastaa kunkin kappaleen lopussa esitettyyn väitteeseen valitsemalla oikea vaihtoehto.

Ukonkivi

Saamelaisia on laskettu olevan neljän eri valtion alueella yhteensä hieman yli 75 000 henkilöä, joista Suomessa on vajaa 8000. Heistä inarinsaamelaisia on karkeasti arvioiden 2000. Inarin saamen kieltä puhuu noin 350 henkilöä, joten loput inarinsaamelaiset ovat sen kielen ohittaneet, unohtaneet, menettäneet tai hyljänneet. Minä kuulun sekä ensimmäiseen että jälkimmäiseen ryhmään.

Tekstin kappaleessa kerrotaan

- a. savolaisista*
- b. saamelaisista*

Synnyin elokuussa 1955 Inarijärvellä puuveneessä, jossa oli kireä-ääninen keskimoottori ja laidoilla kalansuomuja. Matkaa oli tehty jo tuntikausia kirkonkylän vastarannalta Kasariselän takaa ukkosmyrskyn riepotellessa järveä ja venettä. Kun pärskeiden ja myrskyaaltojen seassa taisteleva vene oli päässyt Ukonkiven kohdalle, ukkosmyrsky oli laantunut, ja minä olin putkahtanut veneen pohjalle ja maailmaan.

Kappaleessa mainitaan vuosiluku

- a. 1955*
- b. 1855*

Venettä taitavasti ohjaillut poroisäntä Jouni muisti vuosikymmenien ajan mainita aina tavatessamme: "Mie se toimin ylilääkärinä sinun synnytyksessä." Kätilön osaa esitti Jounin vanha anoppimuori, joka kädet tärysten vetäisi puukon kupeeltaan tupesta ja katkaisi napanuorani. Eivät muorin

kädet sen tähden tärisseet, etteikö hän olisi ennenkin puukkoa käsitellyt. Puukkoahan nainen tarvitsi pitkin päivää askareissaan: kalan perkuussa, sytykkeiden vuolemisessa, eläinten lopettamisessa. Ei hän hätäillyt myöskään siksi, että hän olisi ollut kokematon synnytysten avustamisessa. Kaksi asiaa saivat muorin suunniltaan: Ukonkiven läheisyys ja hänen hengellinen osuutensa kättilön tehtävässä. Synnytyksessä avustavan kättilön tuli kyetä hallitsemaan synnytykseen liittyvät uskomukset ja kiellot, joista tärkein oli mahdollisen "pahan silmän" äidille ja lapselle aiheuttamien vahinkojen mitätöinti. Minä olin puolestani keuhkoja avaavalla ensihuudollani hankaloittanut hänen tehtävänsä. Ukonkiven lähistöllä ei saanut huutaa. Ukkosen jumala oli lyhytjännitteinen herra ja saattoi suutahtaa moisesta mekkaloinnista uhripaikkansa lähistöllä. Viimeiset kymmenen kilometriä muori oli istunut huolestuneen näköisenä veneessä, huokaillut raskaasti murhemielellä ja saamen kielellä toistellut: "Ei tule tästä lapsesta eläjää, ei tule. Se tulee Ukko ja noutaa omansa." Lopulta vene karahti Inarin kirkonkylän rantaan ja nuori äiti myttyineen saateltiin kylän terveystalolle.

Kappaleen tapahtumat ovat tapahtuneet

a. terveystalolla

b. veneessä

Jouluyönä 1975 syntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa. Outo talvinen ukonilma pyyhkäisi sairaalan ylitse sinä yönä. Luulin nähneeni unta, mutta yöhoitaja vakuutti myös nähneensä kirkkaita salamoita ja kuulleensa jyrähtelyä. Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni. Yksi Ukon merkitsemä lapsi sukua kohden oli varmaan riittävä huolenaihe heille.

Kappaleessa kerrotaan syntymästä

a. juhannusyönä

b. jouluyönä

Ukonkivi on jyrkkäkallioinen pieni saari, joka erikoisen muotoisena ja korkeana erottuu kauas ympäri järveä. Sen on laskettu olevan 30 metriä korkea jyrkkäpäätäinen kalliopaasi. Mittaustoimia ovat tehneet muut kuin muinaiset saamelaiset. Saari on ollut Ukkosen jumalan seitasaari ja yksi inarilaisten pyhimmistä paikoista, joka ohitettiin syvän hiljaisuuden vallitessa. Sinne ei kiipeily mittausvälineiden kanssa puuhailemaan. Naisilta ja tytöiltä oli sinne pääsy kielletty, ja miehetkin poikkesivat asioillaan arkoina ja nöyrinä. Oli sopimatonta, ellei suorastaan röyhkeää, että tyttölapsi ryhtyy Ukonkiven läheisyydessä parkumaan ja rääkymään, kuten minä synnytyäni tein. Vanhempien inarilaisten huolestuneet katseet seurasivat minua 20 ensimmäistä vuotta, kunnes muutin Lapista etelään. Sen jälkeen heidän huolestuneet ajatuksensa seurasivat minua, kunnes olin käynyt saattelemassa heidät Inarin kirkkomaahan yksi toisensa jälkeen.

Ukonkivi on

- a. jyrkkäkallioinen saari*
- b. jyrkkäkallioinen harju*

Jos olisin ollut poika, minun olisi siltikin odotettu pitävän suuni kiinni Ukonkiven lähistöllä. Aikuisena olisin voinut soudella tai sauvoa hiljaa saaren rantaan, kantaa veneestä sopivaksi katsomani uhrilahjan ja jättää sen saarella olevaan luolaan, joka toimi uhripaikkana. Samalla olisin ehkä kiittänyt hyvästä kalansaaliista, onnistuneesta riistan pyynnistä ja pyytänyt Ukon suopecta jatkossakin.

Ukonkiveltä pyydettiin

- a. Ukon suopecta*
- b. Ukon salaisuuksia*

Kaiken tämän olisin voinut tehdä, vaikka jo isovanhempieni vanhemmat olivat kristittyjä. Siinä kohden papin saarnaa, jossa kielletään pitämästä muita jumalia, ovat vanhojen sukulaisten ajatukset lähteneet harhailemaan tuntuille ja

järven selille. Niinpä Aili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun asioi kirkonkylällä, ja sitä tapahtui enintään kaksi kertaa vuodessa. Väliajat hän kuunteli putkiradiosta iltahartauksia ja hyrisi virsiä samalla, kun toimitteli vaivihkaa pienimuotoisia uhrimenoja metsän reunalla. Aili-mummo oli sisäistänyt sekä lapsuutensa uskon luonnon jumaliin että aikuisena oppimansa kristinuskon, eikä se näyttänyt aiheuttavan hänelle ulospäin näkyvää ristiriitaa. Toinen isoäitini, Inka-mummo, puolestaan hyödynsi sekä länsimaista lääketiedettä että vanhaa saamelaista tietoa sairauksista ja niiden hoidosta. Mielen terveyden hoidossa norjansaamelainen samaani sai pysyvämpiä tuloksia hänen kohdallaan kuin 1950-luvun länsimainen psykiatria ja psykologia yhdessä. Ilmaista ei kumpikaan hoito ollut, mutta maksutavoissa oli eroa. Samaanille eivät kelvanneet Suomen markat eivätkä Norjan kruunut, vaan Inka-mummo maksoi hänelle kultakoruillaan. Noitatorni eli samaani purki Inka-mummon kiroukset, jotka hän oli saanut päällensä nuorena tyttönä innokkaille kosijoilleen liian kevyesti antamallaan lupauksilla. Molemmat mummot kuolivat 84-vuotiaana sovussa itsensä ja yhä kiivaammin länsimaistuvan Saamenmaan kanssa. Aili-mummo kuoli kirjaimellisesti saappaat jalassa kotonaan. Ne olivat isot, mustat Nokia-merkkiset kumisaappaat, jotka näyttivät uistelijoiden käyttämiltä kahluusaappailta alle 140-senttisen mummoni jaloissa. Ne oli ollut helpompi solauttaa jalkaan kuin hänen omatekoiset poronahkakenkensä, jotka sidottiin pauloilla. Tästä päätelimme, ettei hän ollut sinä viimeisenä aamunaan hiihdellyt missään pihapiiriä kauempana.

Pitkässä kappaleessa kerrotaan muun muassa

a. Nokia-merkkisestä kännykästä

b. Nokia-merkkisistä kumisaappaista

Nykyään Ukonkivelle on päivittäinen laivakuljetus Inarin kirkonkylän rannasta. Turistit istuvat pienen laivan kannella ja kuuntelevat kaiuttimista usealla eri kielellä tehtyä esittelyä saaren historiasta. He kapuavat rakennettuja puuportaita pitkin saaren huipulle ja räpsivät valokuvia toinen toisistaan taustalla vähintään neljän tuulen yhtäaikaaisesti riepottelema järvi. Sen jälkeen he

palaavat takaisin veneelle. Paluumatkalla kirkonkylän rantaan he katselevat ohittamiaan saaria, ehkä hiukan kyllästyneen oloisina. Ukkosen jumala ei aina järjestä edes salamaniskujen valoshowta tunnelman sähköistämiseksi. Ruskan lähestyessä luonnon värihehkussa riittää ihastelemista venematkan ajaksi.

Nykyään Ukonkivelle tehdään

- a. moottorikelkkasafareita*
- b. päivittäisiä laivaretkiä*

Museovirasto on esittänyt Inarijärven Ukonsaarta eli Ukonkiveä, jolla nimellä minä sen tunnen, Unescon maailmanperintöluetteloon. Eesityksen toteutuminen saattaa tarkoittaa sitä, että yksi entinen koulutoverini joutuu taas kerran keksimään uuden keinon, jolla turvaa perheensä toimeentulon, koska turistikuljetukset saareen loppuvat. Toivon, että molemmat onnistuvat pyrkimyksissään: sekä museovirasto Ukonkiven suojelussa että koulutoverini elantonsa hankkimisessa. Kaikesta saamastani älyä ja järkeä korostavasta länsimaisesta koulutuksesta ja kristinuskon sisäistämisestä huolimatta jokin pieni ääni sisälläni kysyy: onkohan turistien jäljet Ukonkivellä se uhrilahja, jolle Ukko on suojea?

Ukonkiveä on ehdotettu

- a. Unescon maailmanperintöluetteloon*
- b. EU:n kansainväliseksi kohtauspaikaksi*

Vastaa tarinaan liittyviin kysymyksiin – Oikeat vastaukset

Silmäile teksti Ukonkivi läpi kappale kerrallaan. Vastaa kunkin kappaleen lopussa esitettyyn väitteeseen valitsemalla oikea vaihtoehto.

Tekstin kappaleessa kerrotaan

- a. savolaisista
- b. saamelaisista**

Kappaleessa mainitaan vuosiluku

- a. 1955**
- b. 1855

Kappaleen tapahtumat ovat tapahtuneet

- a. terveystalolla
- b. veneessä**

Kappaleessa kerrotaan syntymästä

- a. juhannusyönä
- b. jouluyönä**

Ukonkivi on

- a. jyrkkäkallioinen saari**
- b. jyrkkäkallioinen harju

Ukonkiveltä pyydettiin

- a. Ukon suopeutta**
- b. Ukon salaisuuksia

Pitkässä kappaleessa kerrotaan muun muassa

- a. Nokia-merkkisestä kännykästä
- b. Nokia-merkkisistä kumisaappaista**

Nykyään Ukonkivelle tehdään

- a. moottorikelkkasafareita
- b. päivittäisiä laivaretkiä**

Ukonkiveä on ehdotettu

- a. Unescon maailmanperintöluetteloon**
- b. EU:n kansainväliseksi kohtauspaikaksi

2. Yhdistä oikeat kirjaimet sanan kirjaimiin

l M t U s i X k

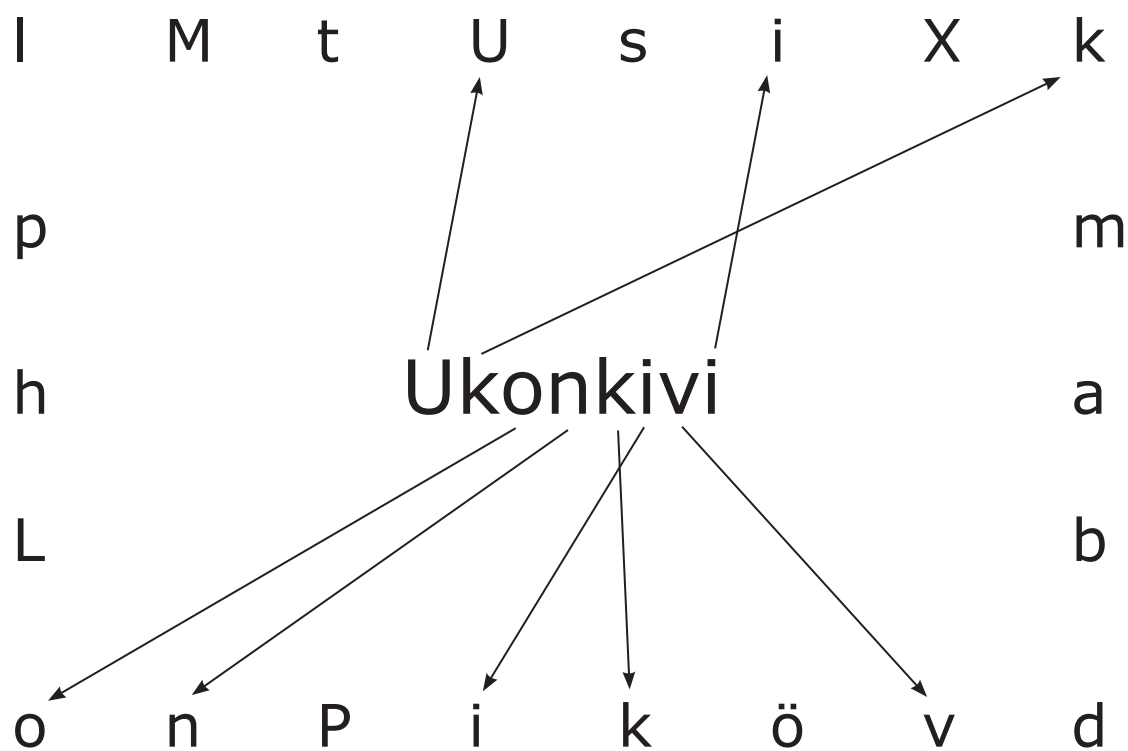
p m

h Ukonkivi a

L b

o n P i k ö v d

Yhdistä oikeat kirjaimet sanan kirjaimiin – Oikeat vastaukset

3. Vokaalit

Lue teksti. Tekstistä on poimittu kymmenen sanaa. Täydennä niihin oikea määrä vokaaleja.

Saamelaisia on laskettu olevan neljän eri valtion alueella yhteensä hieman yli 75 000 henkilöä, joista Suomessa on vajaa 8000. Heistä inarinsaamelaisia on karkeasti arvioiden 2000. Inarin saamen kieltä puhuu noin 350 henkilöä, joten loput inarinsaamelaiset ovat sen kielen ohittaneet, unohtaneet, menettäneet tai hyljänneet. Minä kuulun sekä ensimmäiseen että jälkimmäiseen ryhmään.

s_____melaisia

yht_____nsä

v_____ltion

alu_____lla

v_____jaa

puh_____

s_____n

menett_____neet

hyljänn_____t

ryhm_____n

Vokaalit – Oikeat vastaukset

Lue teksti. Tekstistä on poimittu kymmenen sanaa. Täydennä niihin oikea määrä vokaaleja.

Saamelaisia on laskettu olevan neljän eri valtion alueella yhteensä hieman yli 75 000 henkilöä, joista Suomessa on vajaa 8000. Heistä inarinsaamelaisia on karkeasti arvioiden 2000. Inarin saamen kieltä puhuu noin 350 henkilöä, joten loput inarinsaamelaiset ovat sen kielen ohittaneet, unohtaneet, menettäneet tai hyljänneet. Minä kuulun sekä ensimmäiseen että jälkimmäiseen ryhmään.

saamelaisia

yhteensä

valtion

alueella

vajaa

puhuu

sen

menettäneet

hyljänneet

ryhmään

4. Poimi kirjain

Poimi kunkin sanan neljäs kirjain ja kirjoita se pienelle viivalle. Poimimistasi kirjaimista muodostuu uusi sana. Kirjoita se sille varatulle viivalle. Etsi ja alleviivaa tekstistä riveille muodostuneet sanat. Kirjoita sanat tehtävän loppuun. Mitä sanoista muodostuu? Tehtävän alussa on malli.

Synnyin elokuussa 1955 Inarijärvellä puuveneessä, jossa oli kireä-ääninen keskimoottori ja laidoilla kalansuomuja. Matkaa oli tehty jo tuntikausia kirkonkylän vastarannalta Kasariselän takaa ukkosmyrskyn riepotellessa järveä ja venettä. Kun pärskeiden ja myrskyaaltojen seassa taisteleva vene oli päässyt Ukonkiven kohdalle, ukkosmyrsky oli laantunut ja minä olin putkahtanut veneen pohjalle ja maailmaan.

1. putkahtanut	<u> k </u>	
ääni	<u> i </u>	
Inari	<u> r </u>	
veneessä	<u> e </u>	
selän	<u> ä </u>	
	-	
kylän	_____	
minä	_____	
synnyin	_____	
tulin	_____	
ukon	_____	
vene	_____	
rannalta	_____	<u> kireä- </u>

2. puuveneessä _____
kireä _____
rannalta _____
kiven _____

3. pohjalle _____
ulkona _____
pärskeiden _____
myrskyaaltojen _____
kalansuomuja _____

4. suomuja _____
kivi _____
Ukonkiven _____
kylä _____

5. kausia _____
väsyä _____
Ukonkiven _____
rannalta _____
pysyä _____
ääninen _____
laantunut _____

6. riepotellessa _____
minä _____
Inarijärvi _____
seassa _____
elokuussa _____
veneeseen _____
maailmaan _____
laidoilla _____
venettä _____
laantunut _____

7. kuussa _____
kireä _____
kalansuomuja _____
jossa _____
taisteleva _____
Kasariselkä _____

Mitä sanoista muodostuu?

Poimi kirjain – Oikeat vastaukset

Poimi kunkin sanan neljäs kirjain ja kirjoita se pienelle viivalle. Poimimistasi kirjaimista muodostuu uusi sana. Kirjoita se sille varatulle viivalle. Etsi ja alleviivaa tekstistä riveille muodostuneet sanat. Kirjoita sanat tehtävän loppuun. Mitä sanoista muodostuu? Tehtävän alussa on malli.

Synnyin elokuussa 1955 Inarijärvellä puuveneessä, **jossa** oli **kireä-ääninen** keskimoottori ja laidoilla kalansuomuja. Matkaa oli tehty jo tuntikausia kirkonkylän vastarannalta Kasariselän takaa ukkosmyrskyn riepotellessa järveä ja venettä. Kun **pärskeiden** ja myrskyaaltojen **seassa** taisteleva **vene** oli päässyt Ukonkiven kohdalle, ukkosmyrsky oli laantunut ja **minä** olin putkahtanut veneen pohjalle ja maailmaan.

1. putkahtanut	<u> k </u>	
ääni	<u> i </u>	
Inari	<u> r </u>	
veneessä	<u> e </u>	
selän	<u> ä </u>	
	-	
kylän	<u> ä </u>	
minä	<u> ä </u>	
synnyin	<u> n </u>	
tulin	<u> i </u>	
ukon	<u> n </u>	
vene	<u> e </u>	
rannalta	<u> n </u>	<u> kireä-ääninen </u>

2. puu**v**eneessä v
kire**e**ä e
rann**n**alta n
kiven**e** e vene

3. poh**j**alle j
ulk**o**na o
pärs**s**keiden s
myrs**s**kyaaltojen s
kal**a**nsuomuja a jossa

4. suom**u**ja m
kivi**i** i
Ukon**n**kiven n
kylä**ä** ä minä

5. kaus**s**ia s
väsy**y**ä y
Ukon**n**kiven n
rann**n**alta n
pys**y**ä y
ään**i**nen i
laant**n**tunut n synnyin

6. rie p otellessa	<u>p</u>	
min ä	<u>ä</u>	
Inari r järvi	<u>r</u>	
se s sa	<u>s</u>	
elo k uussa	<u>k</u>	
vene e n	<u>e</u>	
maa i lmaan	<u>i</u>	
laido d illa	<u>d</u>	
ven e tä	<u>e</u>	
laan n tunut	<u>n</u>	<u>pärskeiden</u>

7. ku s sa	<u>s</u>	
kire e ä	<u>e</u>	
kal a nsuomuja	<u>a</u>	
joss a	<u>s</u>	
taiste s leva	<u>s</u>	
Kas a riselkä	<u>a</u>	<u>seassa</u>

Mitä sanoista muodostuu?

Kireä-ääninen vene, jossa minä synnyin
pärskeiden seassa.

S-kirjain – Oikeat vastaukset

Alleviivaa tekstistä sanat, joissa on s-kirjain. Kirjoita sanat viivoille.

Venettä **taitavasti** ohjaillut **poroisäntä** Jouni **muisti vuosikymmenien** ajan mainita aina **tavatessamme**: "Mie **se** toimin ylilääkärinä **sinun synnytyksessä.**" Kätilön **osaa esitti** Jounin vanha anoppimuori, joka kädet **täristen vetäisi** puukon kupeeltaan **tupesta** ja **katkaisi** napanuorani. Eivät muorin kädet **sen** tähden **tärisseet**, etteikö hän **olisi** ennenkin puukkoa **käsiteltyt**. Puukkoahan nainen **tarvitsi** pitkin päivää **askareissaan**: kalan **perkuussa**, **sytykkeiden voolemisessa**, eläinten **lopettamisessa**.

taitavasti _____ poroisäntä _____

muisti _____ vuosikymmenien _____

tavatessamme _____ se _____

sinun _____ synnytyksessä _____

osaa _____ esitti _____

täristen _____ vetäisi _____

tupesta _____ katkaisi _____

sen _____ tärisseet _____

olisi _____ käsiteltyt _____

tarvitsi _____ askareissaan _____

perkuussa _____ sytykkeiden _____

voolemisessa _____ lopettamisessa _____

6. Kirjoita sanat tavuittain

saamelainen saa-me-lai-nen

saamenkielinen _____

ensimmäinen _____

poroisäntä _____

suunniltaan _____

lähistöllä _____

terveystalo _____

pyyhkäisi _____

kielletään _____

laivakuljetus _____

paluumatkalla _____

entinen _____

toimeentulo _____

toteutuessaan _____

Kirjoita sanat tavuittain – Oikeat vastaukset

saamelainen	<u>saa-me-lai-nen</u>
saamenkielinen	<u>saa-men-kie-li-nen</u>
ensimmäinen	<u>en-sim-mäi-nen</u>
poroisäntä	<u>po-ro-i-sän-tä</u>
suunniltaan	<u>suun-nil-taan</u>
lähistöllä	<u>lä-his-töl-lä</u>
terveystalo	<u>ter-ve-ys-ta-lo</u>
pyyhkäisi	<u>pyyh-käi-si</u>
kielletään	<u>kiel-le-tään</u>
laivakuljetus	<u>lai-va-kul-je-tus</u>
paluumatkalla	<u>pa-luu-mat-kal-la</u>
entinen	<u>en-ti-nen</u>
toimeentulo	<u>toi-meen-tu-lo</u>
toteutuessaan	<u>to-teu-tu-es-saan</u>

7. Mikä tekstissä esiintyvä sana tavuista muodostuu?

Ympyröi oikea vaihtoehto.

kuu-lo-e	kuulla	elo	kuulo	elokuu
his-lä-lä-töl	tölli	lähistöllä	lähestyä	hissi
ra-na-nuo-pa	nuori	parantua	napanuora	raanu
ti-kä-lö	kätilö	löytää	kääntyä	kämmen
kuut-va-ti	ämpäri	vakuutus	vakuutti	kuultava
hil-suus-jai	hilpeä	hiljaisuus	ikuisuus	jatkua
ni-maa-sa	saali	sahata	kahlata	samaani
mat-ve-ka-ne	kaneli	vesimatka	kameli	venematka
ris-tu-ti	turisti	ristit	tutti	ristiä
la-nal-reu	nalle	reunassa	laulella	reunalla
ja-sa-las	salassa	lasissa	jalassa	salaatti
kui-na-ai-se	kuitenkin	aikuisena	ainakin	sekava
taan-les-puo	puolestaan	taantua	leskenä	puolustaa
ja-tus-a	ajaa	tuskaa	tuskia	ajatus

Mikä tekstissä esiintyvä sana tavuista muodostuu? – Oikeat vastaukset

Ympyröi oikea vaihtoehto.

kuu-lo-e	kuulla	elo	kuulo	elokuu
his-lä-lä-töl	tölli	lähistöllä	lähestyä	hissi
ra-na-nuo-pa	nuori	parantua	napanuora	raanu
ti-kä-lö	kättilö	löytää	kääntyä	kämmen
kuut-va-ti	ämpäri	vakuutus	vakuutti	kuultava
hil-suus-jai	hilpeä	hiljaisuus	ikuisuus	jatkua
ni-maa-sa	saali	sahata	kahlata	samaani
mat-ve-ka-ne	kaneli	vesimatka	kameli	venematka
ris-tu-ti	turisti	ristit	tutti	ristiä
la-nal-reu	nalle	reunassa	laulella	reunalla
ja-sa-las	salassa	lasissa	jalassa	salaatti
kui-na-ai-se	kuitenkin	aikuisena	ainakin	sekava
taan-les-puo	puolestaan	taantua	leskenä	puolustaa
ja-tus-a	ajaa	tuskaa	tuskia	ajatus

8. Tavujen lukumäärä

Kullakin rivillä on vain yksi sana, jossa on kolme tavua. Ympyröi kolmitavuinen sana ja kirjoita se viivalle tavuittain.

poroisäntä	matka	hätäilyt	<u>hä-täil-lyt</u>
avustaminen	tuppi	synnytys	_____
lapselle	saanut	kilometri	_____
huudollani	viimeiset	syntyi	_____
poikani	avustava	käsitellyt	_____
hoito	kiivaammin	viimeisenä	_____
turvata	missään	pihapiiri	_____
päällensä	länsimainen	saanut	_____
kosijoilleen	noitatohtori	yhdessä	_____
antamillaan	kuoli	tyttönä	_____
kultakoru	molemmat	käynyt	_____
kerran	suopea	onnistuvat	_____
huolimatta	jokin	järkeä	_____

Tavujen lukumäärä – Oikeat vastaukset

Kullakin rivillä on vain yksi sana, jossa on kolme tavua. Ympyröi kolmitavuinen sana ja kirjoita se viivalle tavuittain.

poroisäntä	matka	hätäilyt	<u>hä-täil-lyt</u>
avustaminen	tuppi	synnytys	<u>syn-ny-tys</u>
lapselle	saanut	kilometri	<u>lap-sel-le</u>
huudollani	viimeiset	syntyi	<u>vii-mei-set</u>
poikani	avustava	käsitelty	<u>poi-ka-ni</u>
hoito	kiivaammin	viimeisenä	<u>kii-vaam-min</u>
turvata	missään	pihapiiri	<u>tur-va-ta</u>
päällensä	länsimainen	saanut	<u>pääl-len-sä</u>
kosijoilleen	noitatohtori	yhdessä	<u>yh-des-sä</u>
antamillaan	kuoli	tyttönä	<u>tyt-tö-nä</u>
kultakoru	molemmat	käynyt	<u>mo-lem-mat</u>
kerran	suopea	onnistuvat	<u>suo-pe-a</u>
huolimatta	jokin	järkeä	<u>jär-ke-ä</u>

9. Muodosta tavuista uusia sanoja

Kirjoita sanan ensimmäinen ja viimeinen tavu riville. Lue niistä muodostuva uusi sana.

laskettu **las-tu** _____

elokuussa _____

riepotellessa _____

tärysten _____

vetäisi _____

suunniltaan _____

osuutensa _____

avaamalla _____

huolestuneen _____

raskaasti _____

vakuutti _____

salamoita _____

paikoista _____

aikuisena _____

Muodosta tavuista uusia sanoja – Oikeat vastaukset

Kirjoita sanan ensimmäinen ja viimeinen tavu riville. Lue niistä muodostuva uusi sana.

laskettu **las-tu** _____

elokuussa **E-sa** _____

riepotellessa **rie-sa** _____

täristen **tä-ten** _____

vetäisi **ve-si** _____

suunniltaan **suun-taan** _____

osuutensa **o-sa** _____

avaamalla **a-la** _____

huolestuneen **huo-neen** _____

raskaasti **ras-ti** _____

vakuutti **va-ti** _____

salamoita **sa-ta** _____

paikoista **pai-ta** _____

aikuisena **ai-na** _____

10. Sanan toinen tavu

Kirjoita sanan toinen tavu viivalle.

isovanhempieni **-so-**_____

sukulaisteni _____

lähteneet _____

oppimansa _____

psykiatria _____

yhdessä _____

päällensä _____

kiivaammin _____

solauttaa _____

päättelimme _____

aamunaan _____

päivittäin _____

Sanan toinen tavu – Oikeat vastaukset

Kirjoita sanan toinen tavu viivalle.

isovanhempieni -so-

sukulaisteni -ku-

lähteneet -te-

oppimansa -pi-

psykiatria -ki-

yhdessä -des-

päällensä -len-

kiivaammin -vaam-

solauttaa -la-

päättelimme -te-

aamunaan -mu-

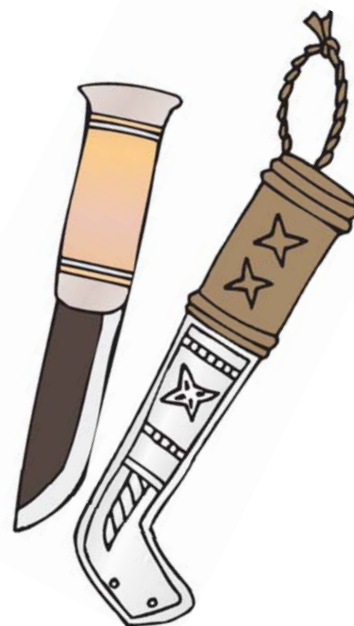
päivittäin -vit-

11. Kirjainten etsintä ja sanan muodostaminen

Kirjoita sana tavuittain ja ota kunkin tavun viimeinen kirjain toiselle viivalle. Selvitä, mikä laatikossa esiintyvä sana näistä kirjaimista muodostuu.

hiha	asia	tonni
Saana	nila	kaasu

ohitettiin	<u>o-hi-tet-tiin-kin</u>	<u>o i t n n</u>	<u>tonni</u>
asioillaan	_____	_____	_____
kalansaaliista	_____	_____	_____
saamastani	_____	_____	_____
uhrilahja	_____	_____	_____
maksutavoissa	_____	_____	_____

Kirjainten etsintä ja sanan muodostaminen – Oikeat vastaukset

Kirjoita sana tavuittain ja ota kunkin tavun viimeinen kirjain toiselle viivalle. Selvitä, mikä laatikossa esiintyvä sana näistä kirjaimista muodostuu.

hiha	asia	tonni
Saana	nila	kaasu

ohitettiin	<u>o-hi-tet-tiin-kin</u>	<u>o i t n n</u>	<u>tonni</u>
asioillaan	<u>a-si-oil-laan</u>	<u>a i l n</u>	<u>nila</u>
kalansaaliista	<u>ka-lan-saa-liis-ta</u>	<u>a n a s a</u>	<u>Saana</u>
saamastani	<u>saa-mas-ta-ni</u>	<u>a s a i</u>	<u>asia</u>
uhrilahja	<u>uh-ri-lah-ja</u>	<u>h i h a</u>	<u>hiha</u>
maksutavoissa	<u>mak-su-ta-vois-sa</u>	<u>k u a s a</u>	<u>kaasu</u>

12. Mikä sana kirjaimista muodostuu?

Mikä tekstissä esiintyvä sana kirjaimista muodostuu? Ympyröi oikea vaihtoehto.

a a s t i o t	saatiin	saapui	saattoi	myöskään
r e n a u o n	saarna	saarella	saappaat	nuorena
n a m u a n a a	muori	parantua	napanuora	aamunaan
k ö t ä i l	neljän	kätilö	kääntyä	metsän
p u a l a o l i l	päällensä	puolilla	pauloilla	tyttönä
ä l k e i e l l	päätellä	hiljaisuus	käyttämiltä	kielellä
s o s u v a s	suomen	sovussa	sidottiin	samaani
k n u u t u r	riittää	kristinusko	kruunut	räpsivät
ä ä y l	älyä	ääni	järkeä	ristiä
a n r t a n a	tarkoittaa	kannella	laulella	rantaan
r a m k a t	kuoli	markat	mummoni	ruskan
u r i s t i t	ruska	risti	turisti	saari
o a k r e k	korkea	kirkkaita	asiasta	keuhkoja
i r o m u	murhe	mustat	historia	muori

Mikä sana kirjaimista muodostuu? – Oikeat vastaukset

Mikä tekstissä esiintyvä sana kirjaimista muodostuu? Ympyröi oikea vaihtoehto.

a a s t i o t	saatiin	saapui	saattoi	myöskään
r e n a u o n	saarna	saarella	saappaat	nuorena
n a m u a n a a	muori	parantua	napanuora	aamunaan
k ö t ä i l	neljän	kätilö	kääntyä	metsän
p u a l a o l i l	päällensä	puolilla	pauloilla	tyttönä
ä l k e i e l l	päätellä	hiljaisuus	käyttämiltä	kielellä
s o s u v a s	suomen	sovussa	sidottiin	samaani
k n u u t u r	riittää	kristinusko	kruunut	räpsivät
ä ä y l	älyä	ääni	järkeä	ristiä
a n r t a n a	tarkoittaa	kannella	laulella	rantaan
r a m k a t	kuoli	markat	mummoni	ruskan
u r i s t i t	ruska	risti	turisti	saari
o a k r e k	korkea	kirkkaita	asiasta	keuhkoja
i r o m u	murhe	mustat	historia	muori

13. Merkitykselliset sanat 1

Etsi sanajonosta merkityksellinen sana, alleviivaa se ja kirjoita riville.

tjekuxyöälkjhgfdsaamelaisiaerfgbnmuhgbv _____

dsaölkjhgfdskirkonkyläefdgbnmölkjhgfdso _____

äertyuiopåzxcvbnmäölkjhgfdsakätilöölkjhg _____

vbölkjhgfdasdfghjklökalanisaalismnbnvchy _____

äzxcvbnmwertyuopåqwertyuiopunimnbvcxz _____

jklözxcvbnmertydfghjklukkonenqweå _____

wertyopukkosmyrskyzxcvbnmasdfghjklpo _____

asdfghjkäölkjhgfdstrewretyusalamann _____

Merkitykselliset sanat 1 – Oikeat vastaukset

Etsi sanajonosta merkityksellinen sana, alleviivaa se ja kirjoita riville.

tjekuxyöälkjhgfds**saamelaisia**erfgbnmuhgbv saamelaisia

dsaölkjhgfds**kirkonkylä**efdgbnmöljkjhgfdsao kirkonkylä

äertyuiopåzxcvbnmäölkjhgfds**kätilö**ölkjhgf kätilö

vbölkjhgfdsasfghjklö**kalansaalis**mnbvchy kalansaalis

äzxcvbnmwertyuopåqwertyuiop**uni**mnbvcxz uni

jklözxcvbnmertydfghjkl**ukkonen**qweå ukkonen

wertyop**ukkosmyrsky**zxcvbnmasdfghjklpo ukkosmyrsky

asdfghjkäölkjhgfdsuytrewretyu**salama**mn salama

14. Merkitykselliset sanat 2

Etsi sanajonosta merkityksellinen sana, alleviivaa se ja kirjoita riville.

ASDFGHJKLÖÄZXCVBNNMUORIASDFGHJKLÖÄ _____

POIUYTREÄÖLKJHGFDSAMNBVCVENEXZÄÖLKJ _____

MNBBVCXZÄÖLKJHGFDSSEITASAAARIERTYO _____

MNBVCXZÄÖLKJHGFDSAKALLIOPAASIERTY _____

POIUYTREWRANTAERTYOPÅASDFGHJKLÖÄ _____

AASDFGHKALANSAALISASDFGHJKLÖASDFGAS _____

MNBVCXSDFGHJKLRIISTADFGHJKLÖÄASDM _____

DFGHJKLRTYOSDFGHJBNMDFGHJUHRIERTY _____

Merkitykselliset sanat 2 – Oikeat vastaukset

Etsi sanajonosta merkityksellinen sana, alleviivaa se ja kirjoita riville.

ASDFGHJKLÖÄZXCVBNMMUORIASDFGHJKLÖÄ MUORI

POIUYTREÄÖLKJHGFDSAMNBVCVENEXZÄÖLKJ VENE

MNBBVCXZÄÖLKJHGFDSSEITASAARIIERTYO SEITASAARI

MNBVCXZÄÖLKJHGFDSAKALLIOPAASIIERTY KALLIOPAASI

POIUYTREWRANTAIERTYOPÅASDFGHJKLÖÄ RANTA

AASDFGHKALANSAALISASDFGHJKLÖASDFGAS KALANSAALIS

MNBVCXSDFGHJKLRIISTADFGHJKLÖÄASDM RIISTA

DFGHJKLRTYOSDFGHJBNMDFGHJUHRIIERTY UHRI

15. Kirjaimista sanoiksi

Mikä laatikosta löytyvä sana kirjaimista muodostuu? Kirjoita oikea vaihtoehto viivalle. Laatikossa on myös ylimääräisiä sanoja.

ukkonen	kivi	silmä	röyhkeä	valtio
kätilö	riista	kylä	muori	ukko
huuto	käsi	herra	suku	kallio
jyrkkä	lapsi	saari	keuhko	kirkko
tyttö	pappi	neljä	uhri	vene

viki	<u> kivi </u>	mäsil	_____
jänel	_____	vaolti	_____
enev	_____	köätil	_____
ukonken	_____	omuri	_____
uutho	_____	kuko	_____
hkokeu	_____	säki	_____
herar	_____	ksuu	_____
llkaio	_____	jyäkrk	_____
palsi	_____	aasri	_____
irkkko	_____	lykä	_____

Kirjaimista sanoiksi – Oikeat vastaukset

Mikä laatikosta löytyvä sana kirjaimista muodostuu? Kirjoita oikea vaihtoehto viivalle. Laatikossa on myös ylimääräisiä sanoja.

ukkonen	kivi	silmä	röyhkeä	valtio
kätilö	riista	kylä	muori	ukko
huuto	käsi	herra	suku	kallio
jyrkkä	lapsi	saari	keuhko	kirkko
tyttö	pappi	neljä	uhri	vene

viki **kivi** mäsil **silmä**

jänel **neljä** vaolti **valtio**

enev **vene** köätil **kätilö**

ukonken **ukkonen** omuri **muori**

uutho **huuto** kuko **ukko**

hkokeu **keuhko** säki **käsi**

herar **herra** ksuu **suku**

llkaio **kallio** jyäkrk **jyrkkä**

palsi **lapsi** aasri **saari**

irkkko **kirkko** lykä **kylä**

Ylimääräiset sanat: röyhkeä, riista, tyttö, pappi, uhri

16. Oikeinkirjoitus

Valitse ja ympyröi oikein kirjoitettu sana.

syntyi

a) Jouluyönä snyntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa.

ysntyi

assiasta

b) Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni.

asaista

päässy

c) Naisilta ja tytöiltä oli sinne päsy kielletty.

pääsy

ensimmäistä

d) Huolestuneet katseet seurasivat minua 20 ensiimmäistä vuotta.

ensimmäistä

aisioi

e) Aili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun asioi kirkonkylällä.

assoï

kumppikaan

f) Ilmaista ei kumppikaan hoito ollut.

kumpikaan

Oikeinkirjoitus – Oikeat vastaukset

Valitse ja ympyröi oikein kirjoitettu sana.

syntyi

a) Jouluyönä **snyntyi** vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa.
ysntyi

assiasta

b) Tästä **asiasta** en maininnut vanhoille sukulaisilleni.
asaista

päässy

c) Naisilta ja tytöiltä oli sinne pääsy kielletty.
pääsy

ensimmäistä

d) Huolestuneet katseet seurasivat minua 20 ensimmäistä vuotta.
ensimmäistä

aisioi

e) Aili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun **asioi** kirkonkylällä.
asso

kumppikaan

f) Ilmaista ei kumppikaan hoito ollut.
kumppikaan

17. Muodosta kirjaimista sana

Mikä laatikosta löytyvä sana kirjaimista muodostuu? Kirjoita oikea vaihtoehto viivalle. Laatikossa on myös ylimääräisiä sanoja.

koulu	lahja	mummo	lapsuus	samaani
tohtori	keino	usko	kengät	noita
museo	perintö	poro	luonto	toveri
elanto	ääni	turisti	saame	rukous
aikuinen	tunturi	hyöty	sopu	jalka

ttunuri	<u> tunturi </u>	ljhaa	_____
mmmuo	_____	lutnoo	_____
amasani	_____	totohri	_____
itnoa	_____	uoruks	_____
gnkeät	_____	ropo	_____
msueo	_____	rinpetö	_____
lukou	_____	tervoi	_____
inkeo	_____	etnlao	_____
näiä	_____	tsiurti	_____
masae	_____	lauusps	_____

Muodosta kirjaimista sana – Oikeat vastaukset

Mikä laatikosta löytyvä sana kirjaimista muodostuu? Kirjoita oikea vaihtoehto viivalle. Laatikossa on myös ylimääräisiä sanoja.

koulu	lahja	mummo	lapsuus	samaani
tohtori	keino	usko	kengät	noita
museo	perintö	poro	luonto	toveri
elanto	ääni	turisti	saame	rukous
aikuinen	tunturi	hyöty	sopu	jalka

ttunuri	<u>tunturi</u>	ljhaa	<u>lahja</u>
mmmuo	<u>mummo</u>	lutnoo	<u>luonto</u>
amasani	<u>samaani</u>	totohri	<u>tohtori</u>
itnoa	<u>noita</u>	uoruks	<u>rukous</u>
gnkeät	<u>kengät</u>	ropo	<u>poro</u>
msueo	<u>museo</u>	rinpetö	<u>perintö</u>
lukou	<u>koulu</u>	tervoi	<u>toveri</u>
inkeo	<u>keino</u>	etnlao	<u>elanto</u>
näiä	<u>ääni</u>	tsiurti	<u>turisti</u>
masae	<u>saame</u>	lauusps	<u>lapsuus</u>

Ylimääräiset sanat: usko, aikuinen, hyöty, sopu, jalka

18. Vastaa tekstiin liittyviin kysymyksiin

Lue teksti ja vastaa siitä esitettyihin kysymyksiin.

Ukonkivi

Saamelaisia on laskettu olevan neljän eri valtion alueella yhteensä hieman yli 75 000 henkilöä, joista Suomessa on vajaa 8000. Heistä inarinsaamelaisia on karkeasti arvioiden 2000. Inarin saamen kieltä puhuu noin 350 henkilöä, joten loput inarinsaamelaiset ovat sen kielen ohittaneet, unohtaneet, menettäneet tai hyljänneet. Minä kuulun sekä ensimmäiseen että jälkimmäiseen ryhmään.

Synnyin elokuussa 1955 Inarijärvellä puuveneessä, jossa oli kireä-ääninen keskimoottori ja laidoilla kalansuomuja. Matkaa oli tehty jo tuntikausia kirkonkylän vastarannalta Kasariselän takaa ukkosmyrskyn riepotellessa järveä ja venettä. Kun pärskeiden ja myrskyaaltojen seassa taisteleva vene oli päässyt Ukonkiven kohdalle, ukkosmyrsky oli laantunut, ja minä olin putkahtanut veneen pohjalle ja maailmaan.

Venettä taitavasti ohjaillut poroisäntä Jouni muisti vuosikymmenien ajan mainita aina tavatessamme: "Mie se toimin ylilääkärinä sinun synnytyksessä." Kätilön osaa esitti Jounin vanha anoppimuori, joka kädet tärysten vetäisi puukon kupeeltaan tupesta ja katkaisi napanuorani. Eivät muorin kädet sen tähden tärisseet, etteikö hän olisi ennenkin puukkoa käsitellyt. Puukkoahan nainen tarvitsi pitkin päivää askareissaan: kalan perkuussa, sytykkeiden voilemmisessä, eläinten lopettamisessa. Ei hän hätäillyt myöskään siksi, että hän olisi ollut kokematon synnytysten avustamisessa. Kaksi asiaa saivat muorin suunniltaan: Ukonkiven läheisyys ja hänen hengellinen osuutensa kätilön tehtävässä. Synnytyksessä avustavan kätilön tuli kyetä hallitsemaan synnytykseen liittyvät uskomukset ja kiellot, joista tärkein oli mahdollisen "pahan silmän" äidille ja lapselle aiheuttamien vahinkojen mitätöinti. Minä olin puolestani keuhkoja avaavalla ensihuudollani hankaloittanut hänen tehtävänsä. Ukonkiven lähistöllä ei saanut huutaa. Ukkosen jumala oli lyhytjännitteinen herra ja saattoi suutahtaa moisesta

mekkaloinnista uhripaikkansa lähistöllä. Viimeiset kymmenen kilometriä muori oli istunut huolestuneen näköisenä veneessä, huokaillut raskaasti murhemielellä ja saamen kielellä toistellut: "Ei tule tästä lapsesta eläjää, ei tule. Se tulee Ukko ja noutaa omansa." Lopulta vene karahti Inarin kirkonkylän rantaan ja nuori äiti myttyineen saateltiin kylän terveystalolle.

Jouluyönä 1975 syntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa. Outo talvinen ukonilma pyyhkäisi sairaalan ylitse sinä yönä. Luulin nähneeni unta, mutta yöhoitaja vakuutti myös nähneensä kirkkaita salamoita ja kuulleensa jyrähtelyä. Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni. Yksi Ukon merkitsemä lapsi sukua kohden oli varmaan riittävä huolenaihe heille.

Ukonkivi on jyrkkäkallioinen pieni saari, joka erikoisen muotoisena ja korkeana erottuu kauas ympäri järveä. Sen on laskettu olevan 30 metriä korkea jyrkkäpäättyinen kalliopaasi. Mittaustoimia ovat tehneet muut kuin muinaiset saamelaiset. Saari on ollut Ukkosen jumalan seitasaari ja yksi inarilaisten pyhimmistä paikoista, joka ohitettiin syvän hiljaisuuden vallitessa. Sinne ei kiipeilty mittausvälineiden kanssa puuhailemaan. Naisilta ja tytöiltä oli sinne pääsy kielletty, ja miehetkin poikkesivat asioillaan arkoina ja nöyrinä. Oli sopimatonta, ellei suorastaan röyhkeää, että tyttölapsi ryhtyy Ukonkiven läheisyydessä parkumaan ja rääkymään, kuten minä synnyttyäni tein. Vanhempien inarilaisten huolestuneet katseet seurasivat minua 20 ensimmäistä vuotta, kunnes muutin Lapista etelään. Sen jälkeen heidän huolestuneet ajatuksensa seurasivat minua, kunnes olin käynyt saattelemassa heidät Inarin kirkkomaahan yksi toisensa jälkeen.

Jos olisin ollut poika, minun olisi siltikin odotettu pitävän suuni kiinni Ukonkiven lähistöllä. Aikuisena olisin voinut soudella tai sauvoa hiljaa saaren rantaan, kantaa veneestä sopivaksi katsomani uhrilahjan ja jättää sen saarella olevaan luolaan, joka toimi uhripaikkana. Samalla olisin ehkä kiittänyt hyvästä kalansaaliista, onnistuneesta riistan pyynnistä ja pyytänyt Ukon suopeutta jatkossakin.

Kaiken tämän olisin voinut tehdä, vaikka jo isovanhempieni vanhemmat olivat kristittyjä. Siinä kohden papin saarnaa, jossa

kielletään pitämästä muita jumalia, ovat vanhojen sukulaisteni ajatukset lähteneet harhailemaan tuntureille ja järven selille. Niinpä Aili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun asioi kirkonkylällä, ja sitä tapahtui enintään kaksi kertaa vuodessa. Väliajat hän kuunteli putkiradiosta iltahartauksia ja hyrisi virsiä samalla, kun toimitteli vaivihkaa pienimuotoisia uhrimenoja metsän reunalla. Aili-mummo oli sisäistänyt sekä lapsuutensa uskon luonnon jumaliin että aikuisena oppimansa kristinuskon, eikä se näyttänyt aiheuttavan hänelle ulospäin näkyvää ristiriitaa. Toinen isoäitini, Inka-mummo, puolestaan hyödynsi sekä länsimaista lääketiedettä että vanhaa saamelasta tietoa sairauksista ja niiden hoidosta. Mielen terveyden hoidossa norjansaamelainen samaani sai pysyvämpiä tuloksia hänen kohdallaan kuin 1950-luvun länsimainen psykiatria ja psykologia yhdessä. Ilmaista ei kumpikaan hoito ollut, mutta maksutavoissa oli eroa. Samaanille eivät kelvanneet Suomen markat eivätkä Norjan kruunut, vaan Inka-mummo maksoi hänelle kultakoruillaan. Noitatohtori eli samaani purki Inka-mummon kiroukset, jotka hän oli saanut päällensä nuorena tyttönä innokkaille kosijoilleen liian kevyesti antamallaan lupauksilla. Molemmat mummot kuolivat 84-vuotiaina sovussa itsensä ja yhä kiivaammin länsimaistuvan Saamenmaan kanssa. Aili-mummo kuoli kirjaimellisesti saappaat jalassa kotonaan. Ne olivat isot, mustat Nokia-merkkiset kumisaappaat, jotka näyttivät uistelijoiden käyttämiltä kahluusaappailta alle 140-senttisen mummoni jaloissa. Ne oli ollut helpompi solauttaa jalkaan kuin hänen omatekoiset poronahkakenkensä, jotka sidottiin pauloilla. Tästä päätelimme, ettei hän ollut sinä viimeisenä aamunaan hiihdellyt missään pihapiiriä kauempana.

Nykyään Ukonkivelle on päivittäinen laivakuljetus Inarin kirkonkylän rannasta. Turistit istuvat pienen laivan kannella ja kuuntelevat kaiuttimista usealla eri kielellä tehtyä esittelyä saaren historiasta. He kapuavat rakennettuja puuportaita pitkin saaren huipulle ja räpsivät valokuvia toinen toisistaan taustalla vähintään neljän tuulen yhtäaikaisesti riepottelema järvi. Sen jälkeen he palaavat takaisin veneelle. Paluumatkalla kirkonkylän rantaan he katselevat ohittamiaan saaria, ehkä hiukan kyllästyneen oloisina. Ukkosen jumala ei aina järjestä edes salamaniskujen valoshowta tunnelman

sähköistämiseksi. Ruskan lähestyessä luonnon värihehkussa riittää ihastelemista venematkan ajaksi.

Museovirasto on esittänyt Inarijärven Ukonsaarta eli Ukonkiveä, jolla nimellä minä sen tunnen, Unescon maailmanperintöluettelo. Esityksen toteutuminen saattaa tarkoittaa sitä, että yksi entinen koulutoverini joutuu taas kerran keksimään uuden keinon, jolla turvaa perheensä toimeentulon, koska turistikuljetukset saareen loppuvat. Toivon, että molemmat onnistuvat pyrkimyksissään: sekä museovirasto Ukonkiven suojelussa että koulutoverini elantonsa hankkimisessa. Kaikesta saamastani älyä ja järkeä korostavasta länsimaisesta koulutuksesta ja kristinuskon sisäistämisestä huolimatta jokin pieni ääni sisälläni kysyy: onkohan turistien jäljet Ukonkivellä se uhrilahja, jolle Ukko on suopea?

1. *Kuinka monta kappaletta tekstissä on?* _____

2. *Mistä maasta teksti pääasiassa kertoo?* _____

3. *Missä tekstin päähenkilö nykyään asuu?* _____

4. *Minkä asian yhteydessä tekstissä mainitaan paulat?*

5. *Millä noitatohtorin palvelut tekstissä maksetaan?*

6. *Minkälaiset asiat tekstissä poikkeavat länsimaisesta tavasta ajatella?* _____

Vastaa tekstiin liittyviin kysymyksiin – Oikeat vastaukset

1. Kuinka monta kappaletta tekstissä on? 9
2. Mistä maasta teksti pääasiassa kertoo? Suomesta
3. Missä tekstin päähenkilö nykyään asuu? Etelä-Suomessa
4. Minkä asian yhteydessä tekstissä mainitaan paulat?
kenkien yhteydessä
5. Millä noitatorin palvelut tekstissä maksetaan?
kultakoruilla
6. Minkälaiset asiat tekstissä poikkeavat länsimaisesta tavasta
ajatella? Saamelaisessa kulttuurissa vaikuttavat vanhat uskomukset
ja asiat, kuten samaanit, uhrimenot ja erilaiset jumalat.

19. Puuttuvat sanat

Täydennä tekstiin puuttuvat sanat.

Ukonkivi

_____ on laskettu olevan neljän eri valtion alueella yhteensä hieman yli 75 000 henkilöä, joista Suomessa on vajaa 8000. Heistä inarinsaamelaisia on karkeasti arvioiden 2000.

_____ saamen kieltä puhuu noin 350 henkilöä, joten loput inarinsaamelaiset ovat sen kielen ohittaneet, unohtaneet, menettäneet tai hyljänneet. Minä kuulun sekä ensimmäiseen että jälkimmäiseen ryhmään.

Synnyin elokuussa 1955 Inarijärvellä _____, jossa oli kireä-ääninen keskimoottori ja laidoilla kalansuomuja. Matkaa oli tehty jo tuntikausia kirkonkylän vastarannalta Kasariselän takaa _____ riepotellessa järveä ja venettä. Kun pärskeiden ja myrskyaaltojen seassa taisteleva vene oli päässyt Ukonkiven kohdalle, ukkosmyrsky oli laantunut, ja minä olin putkahtanut veneen pohjalle ja maailmaan.

Venettä taitavasti ohjaillut poroisäntä Jouni muisti vuosikymmenien ajan mainita aina tavatessamme: "Mie se toimin _____ sinun synnytyksessä." Kätilön osaa esitti Jounin vanha anoppimuori, joka kädet tärysten vetäisi puukon kupeeltaan tupesta ja katkaisi napanuorani. Eivät muorin kädet sen tähden tärisseet, etteikö hän olisi ennenkin _____ käsitellyt. Puukkoahan nainen tarvitsi pitkin päivää askareissaan: kalan perkuussa, sytykkeiden voulemisessa, _____ lopettamisessa. Ei hän hätäillyt myöskään siksi, että hän olisi ollut kokematon synnytysten avustamisessa. Kaksi asiaa saivat muorin suunniltaan: _____ läheisyys ja hänen hengellinen osuutensa kätilön tehtävässä. Synnytyksessä avustavan kätilön tuli kyetä hallitsemaan synnytykseen liittyvät _____ ja kiellot, joista tärkein oli mahdollisen "pahan silmän" äidille ja lapselle aiheuttamien vahinkojen mitätöinti. Minä olin puolestani keuhkoja avaavalla ensihuudollani

hankaloittanut hänen tehtävänsä. Ukonkiven lähistöllä ei saanut _____. Ukkosen jumala oli lyhytjännitteinen herra ja saattoi _____ moisesta mekkaloinnista uhripaikkansa lähistöllä. Viimeiset kymmenen kilometriä muori oli istunut huolestuneen näköisenä veneessä, huokaillut raskaasti murhemielellä ja saamen kielellä toistellut: "Ei tule tästä lapsesta _____, ei tule. Se tulee Ukko ja noutaa omansa." Lopulta vene karahti Inarin kirkonkylän rantaan ja nuori äiti myttyineen saateltiin kylän _____.

Jouluyönä 1975 syntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa. Outo talvinen ukonilma pyyhkäisi sairaalan ylitse sinä yönä. Luulin nähneeni unta, mutta yöhoitaja vakuutti myös nähneensä kirkkaita salamoita ja kuulleensa jyrähtelyä. Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni. Yksi Ukon merkitsemä lapsi sukua kohden oli varmaan riittävä huolenaihe heille.

Ukonkivi on jyrkkäkallioinen pieni saari, joka erikoisen _____ ja korkeana erottuu kauas ympäri järveä. Sen on laskettu olevan 30 metriä korkea jyrkkäpäätäinen _____. Mittaustoimia ovat tehneet muut kuin muinaiset saamelaiset. Saari on ollut Ukkosen jumalan _____ ja yksi inarilaisten pyhimmistä paikoista, joka ohitettiin syvän hiljaisuuden vallitessa. Sinne ei kiipeily mittausvälineiden kanssa puuhailemaan. Naisilta ja tytöiltä oli sinne pääsy kielletty, ja miehetkin poikkesivat asioillaan arkoina ja _____. Oli sopimatonta, ellei suorastaan röyhkeää, että tyttölapsi ryhtyy Ukonkiven läheisyydessä parkumaan ja rääkymään, kuten minä synnyttyäni tein. Vanhempien inarilaisten huolestuneet katseet seurasivat minua 20 ensimmäistä vuotta, kunnes muutin _____ etelään. Sen jälkeen heidän huolestuneet ajatuksensa seurasivat minua, kunnes olin käynyt saattelussa heidät Inarin kirkkomaahan yksi toisensa jälkeen.

Jos olisin ollut poika, minun olisi siltikin odotettu pitävän suuni kiinni Ukonkiven lähistöllä. Aikuisena olisin voinut soudella tai sauvoa hiljaa saaren rantaan, kantaa veneestä sopivaksi katsomani _____ ja jättää sen saarella olevaan

luolaan, joka toimi uhripaikkana. Samalla olisin ehkä kiittänyt hyvästä _____, onnistuneesta riistan pyynnistä ja pyytänyt Ukon suopeutta jatkossakin.

Kaiken tämän olisin voinut tehdä, vaikka jo isovanhempieni vanhemmat olivat kristittyjä. Siinä kohden _____ saarnaa, jossa kielletään pitämästä muita jumalia, ovat vanhojen sukulaisten ajatukset lähteneet harhailemaan tuntureille ja järven selille. Niinpä Aili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun asioi kirkonkylällä, ja sitä tapahtui enintään kaksi kertaa vuodessa. Väliajat hän kuunteli _____ iltahartauksia ja hyrisi virsiä samalla, kun toimitteli vaivihkaa pienimuotoisia uhrimenoja metsän reunalla. Aili-mummo oli sisäistänyt sekä lapsuutensa uskon _____ jumaliin että aikuisena oppimansa kristinuskon, eikä se näyttänyt aiheuttavan hänelle ulospäin näkyvää ristiriitaa. Toinen isoäitini, _____ -mummo, puolestaan hyödynsi sekä länsimaista lääketiedettä että vanhaa saamelaista tietoa sairauksista ja niiden hoidosta. Mielenterveyden hoidossa norjansaamelainen _____ sai pysyvämpiä tuloksia hänen kohdallaan kuin 1950-luvun länsimainen psykiatria ja psykologia yhdessä. Ilmaista ei kumpikaan hoito ollut, mutta maksutavoissa oli eroa. Samaanille eivät kelvanneet Suomen markat eivätkä Norjan kruunut, vaan Inka-mummo maksoi hänelle _____. Noitatohtori eli samaani purki Inka-mummon kiroukset, jotka hän oli saanut päällensä nuorena tyttönä innokkaille kosijoilleen liian kevyesti antamallaan lupauksilla. Molemmat mummot kuolivat _____-vuotiaina sovussa itsensä ja yhä kiivaammin länsimaistuvan Saamenmaan kanssa. Aili-mummo kuoli kirjaimellisesti saappaat jalassa kotonaan. Ne olivat isot, mustat Nokia-merkkiset kumisaappaat, jotka näyttivät uistelijoiden käyttämiltä _____ alle 140-senttisen mummoni jaloissa. Ne oli ollut helpompi solauttaa jalkaan kuin hänen omatekoiset _____, jotka sidottiin pauloilla. Tästä päättelimme, ettei hän ollut sinä viimeisenä aamunaan hiihdellyt missään pihapiiriä kauempana.

Nykyään Ukonkivelle on päivittäinen _____ Inarin kirkonkylän rannasta. Turistit istuvat pienen laivan kannella

ja kuuntelevat kaiuttimista usealla eri kielellä tehtyä esittelyä saaren historiasta. He kapuavat rakennettuja _____ pitkin saaren huipulle ja räpsivät valokuvia toinen toisistaan taustalla vähintään neljän tuulen yhtäaikaisesti riepottelema järvi. Sen jälkeen he palaavat takaisin veneelle. Paluumatkalla kirkonkylän rantaan he katselevat ohittamiaan saaria, ehkä hiukan kyllästyneen oloisina. Ukkosen jumala ei aina järjestä edes _____ valoshowta tunnelman sähköistämiseksi. Ruskan lähestyessä luonnon värihehkussa riittää ihastelemista venematkan ajaksi.

_____ on esittänyt Inarijärven Ukonsaarta eli Ukonkiveä, jolla nimellä minä sen tunnen, Unescon maailmanperintöluettelo. Esiityksen toteutuminen saattaa tarkoittaa sitä, että yksi entinen _____ joutuu taas kerran keksimään uuden keinon, jolla turvaa perheensä toimeentulon, koska turistikuljetukset saareen loppuvat. Toivon, että molemmat onnistuvat pyrkimyksissään: sekä museovirasto Ukonkiven suojelussa että koulutoverini elantonsa hankkimisessa. Kaikesta saamastani älyä ja järkeä korostavasta länsimaisesta koulutuksesta ja kristinuskon sisäistämisestä huolimatta jokin pieni _____ sisälläni kysyy: onkohan turistien jäljet Ukonkivellä se _____, jolle Ukko on suopea?

Puuttuvat sanat – Oikeat vastaukset

Täydennä tekstiin puuttuvat sanat.

Saamelaisia
Inarin
puuveneessä
ukkosmyrskyn
ylilääkärinä
puukkoa
eläinten
Ukonkiven
uskomukset
huutaa
suutahtaa
eläjä
terveystalolle
muotoisena
kalliopaasi
seitasaari
nöyrinä
Lapista
uhrilahjan
kalansaaliista
papin
putkiradiosta
luonnon
Inka
samaani
kultakoruillaan
84
kahluusaappailta
poronnahkakenkänsä
laivakuljetus
puuportaita
salamaniskujen
Museovirasto
koulutoverini
ääni
uhrilahja

20. Oikein kirjoitetut sanat

Alla olevassa tekstissä on paljon virheitä. Alleviivaa tekstistä oikein kirjoitetut sanat, jotka sopivat tekstiyhteyteen (20 kpl).

Samelaisia on laskettu ollevan yhteensä heidän yli 75 000 henkilöä neljän eri valtion alueella, joista Suomessa on vajaa 8000 ja heistä inarinsaamelaisia on kärkeästi arvioiden 2000. Innarin samenkielestä puhuu noin 350 henkilöä, joiden lapset inarinsaamelaiset ovat sen kielen ohittaneet, uhoittaneet, menettäneet tai hylänneet. Minä kukaan sekä ensimmäiseen että jälkimmäiseen ryhmään.

Synnyin elokuussa 1955 Innarijärvellä puuvenessä, jossa oli kiviäänen keskimoottori ja laivoilla kalansuamuja. Makkara oli tehty juo tuntikausia kirkonkylän vastarannalla Kassariselän takana ukkomyrskyn rapotuksessa järveä ja vettä. Kun pärskeiden ja myrskyaaltojen seassa taisteleva vene oli päässyt Ukoskiven kohdalle, ukkosmörsky oli laantunut ja minä olin putkahtanut veneen pohjalle ja maailmaan.

Oikein kirjoitetut sanat – Oikeat vastaukset

Alla olevassa tekstissä on paljon virheitä. Alleviivaa tekstistä oikein kirjoitetut sanat, jotka sopivat tekstiyhteyteen (20 kpl).

Saamelaisia on laskettu olevan **yhteensä** hieman yli 75 000 henkilöä neljän eri **valtion** alueella, joista Suomessa on vajaa 8000 ja heistä **inarinsaamelaisia on** karkeasti arvioiden 2000. Inarin saamen kieltä puhuu noin 350 **henkilöä**, joten loput inarinsaamelaiset ovat sen kielen **ohittaneet**, unohtaneet, **menettäneet** tai hyljänneet. Minä kuulun sekä **ensimmäiseen** että **jälkimmäiseen** ryhmään.

Synnyin elokuussa 1955 Inarijärvellä puuveneessä, jossa oli kireä-ääninen **keskimoottori** ja laidoilla kalansuomuja. Matkaa oli tehty jo **tuntikausia kirkonkylän** vastarannalta Kasariselän takaa ukkosmyrskyn riepotellessa järveä **ja** venettä. **Kun pärskeiden** ja **myrskyaaltojen** seassa taisteleva vene oli päässyt Ukonkiven kohdalle, ukkosmyrsky oli **laantunut** ja minä olin **putkahtanut** veneen pohjalle ja maailmaan.

21. Etsi sanat

Etsi alla olevasta tekstistä sanat vihjeiden mukaan. Vihjeeksi on annettu sanan ensimmäinen ja viimeinen kirjain.

Synnyin elokuussa 1955 Inarijärvellä puuveneessä, jossa oli kireä-ääninen keskimoottori ja laidoilla kalansuomuja. Matkaa oli tehty jo tuntikausia kirkonkylän vastarannalta Kasariselän takaa ukkosmyrskyn riepotellessa järveä ja venettä. Kun pärskeiden ja myrskyaaltojen seassa taisteleva vene oli päässyt Ukonkiven kohdalle, ukkosmyrsky oli laantunut ja minä olin putkahtanut veneen pohjalle ja maailmaan.

sn synnyin

un _____

pä _____

pn _____

lt _____

uy _____

ka _____

jä _____

va _____

Etsi sanat – Oikeat vastaukset

Etsi alla olevasta tekstistä sanat vihjeiden mukaan. Vihjeeksi on annettu sanan ensimmäinen ja viimeinen kirjain.

sn synnyin

un ukkosmyrskyn

pä puuveneessä

pn pärskeiden

lt laantunut

uy ukkosmyrsky

ka kalansuomuja

jä järveä

va vastarannalta

22. Tarinan kulku

Numeroi virkkeet tekstin mukaiseen järjestykseen.

___ *Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni.*

___ *Outo talvinen ukonilma pyyhkäisi sairaalan ylitse sinä yönä.*

___ *Yksi Ukon merkitsemä lapsi sukua kohden oli varmaan riittävä huolen aihe heille.*

___ *Jouluyönä 1975 syntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa.*

___ *Luulin nähneeni unta, mutta yöhoitaja vakuutti myös nähneensä kirkkaita salamoita ja kuulleensa jyrähtelyä.*

Jouluyönä 1975 syntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa. Outo talvinen ukonilma pyyhkäisi sairaalan ylitse sinä yönä. Luulin nähneeni unta, mutta yöhoitaja vakuutti myös nähneensä kirkkaita salamoita ja kuulleensa jyrähtelyä. Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni. Yksi Ukon merkitsemä lapsi sukua kohden oli varmaan riittävä huolen aihe heille.

Tarinan kulku – Oikeat vastaukset

Numeroi virkkeet tekstin mukaiseen järjestykseen.

4. *Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni.*
2. *Outo talvinen ukonilma pyyhkäisi sairaalan ylitse sinä yönä.*
5. *Yksi Ukon merkitsemä lapsi sukua kohden oli varmaan riittävä huolen aihe heille.*
1. *Jouluyönä 1975 syntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa.*
3. *Luulin nähneeni unta, mutta yöhoitaja vakuutti myös nähneensä kirkkaita salamoita ja kuulleensa jyrähtelyä.*

Jouluyönä 1975 syntyi vanhin poikani keskisuomalaisessa sairaalassa. Outo talvinen ukonilma pyyhkäisi sairaalan ylitse sinä yönä. Luulin nähneeni unta, mutta yöhoitaja vakuutti myös nähneensä kirkkaita salamoita ja kuulleensa jyrähtelyä. Tästä asiasta en maininnut vanhoille sukulaisilleni. Yksi Ukon merkitsemä lapsi sukua kohden oli varmaan riittävä huolen aihe heille.

23. Sanat sekaisin

Alla olevien virkkeiden sanat ovat menneet sekaisin. Virkkeet ovat tekstin seitsemännestä kappaleesta. Järjestä sanat tekstin mukaiseen järjestykseen.

Kaiken tämän voinut olisin tehdä, vaikka kristittyjä jo isovanhempieni vanhemmat olivat.

Saarnaa siinä kohden papin, jossa muita kielletään pitämästä jumalia, ovat vanhojen ajatukset sukulaisteni lähteneet harhailemaan tuntureille ja selille järven.

Niinpä kävi kirkossa joka kerran Aili-mummonikin, kun asioi kirkonkylällä, ja sitä tapahtui enintään kertaa vuodessa kaksi.

Sanat sekaisin – Oikeat vastaukset

Alla olevien virkkeiden sanat ovat menneet sekaisin. Virkkeet ovat tekstin seitsemännestä kappaleesta. Järjestä sanat tekstin mukaiseen järjestykseen.

Kaiken tämän olisin voinut tehdä, vaikka jo isovanhempieni vanhemmat olivat kristittyjä.

Siinä kohden papin saarnaa, jossa kielletään pitämästä muita jumalia, ovat vanhojen sukulaisteni ajatukset lähteneet harhailemaan tuntureille ja järven selille.

Niinpä Aili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun asioi kirkonkylällä, ja sitä tapahtui enintään kaksi kertaa vuodessa.

24. Oikea kirjoitusmuoto

Tutki tekstiä Ukonkivi ja päättelö kunkin sanan oikea kirjoitusmuoto. Ympyröi oikein kirjoitettu sana.

aili-mummo

Aili-mummo

inari

Inari

norjalainen

Norjalainen

Kristinusko

kristinusko

samaani

Samaani

Psykiatri

psykiatri

Noitatohtori

noitatohtori

Saamenmaa

saamenmaa

nokia-merkkinen

Nokia-merkkinen

Ortodoksi

ortodoksi

inka-mummo

Inka-mummo

Oikea kirjoitusmuoto – Oikeat vastaukset

Tutki tekstiä Ukonkivi ja päätele kunkin sanan oikea kirjoitusmuoto. Ympyröi oikein kirjoitettu sana.

aili-mummo **Aili-mummo**

inari **Inari**

norjalainen Norjalainen

Kristinusko **kristinusko**

samaani Samaani

Psykiatri **psykiatri**

Noitatohtori **noitatohtori**

Saamenmaa saamenmaa

nokia-merkkinen **Nokia-merkkinen**

Ortodoksi **ortodoksi**

inka-mummo **Inka-mummo**

25. Pisteet ja isot alkukirjaimet

Korjaa teksti. Tekstistä puuttuvat pisteet ja isot alkukirjaimet (pisteitä yhteensä 15, isoja alkukirjaimia yhteensä 23).

kaiken tämän olisin voinut tehdä, vaikka jo isovanhempieni vanhemmat olivat kristittyjä siinä kohden papin saarnaa, jossa kielletään pitämästä muita jumalia, ovat vanhojen sukulaisten ajatukset lähteneet harhailemaan tuntureille ja järven selille niinpä aili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun asioi kirkonkylällä, ja sitä tapahtui enintään kaksi kertaa vuodessa väliajat hän kuunteli putkiradiosta iltahartauksia ja hyrisi virsiä samalla, kun toimitteli vaivihkaa pienimuotoisia uhrimenoja metsän reunalla aili-mummo oli sisäistänyt sekä lapsuutensa uskon luonnon jumaliin että aikuisena oppimansa kristinuskon, eikä se näyttänyt aiheuttavan hänelle ulospäin näkyvää ristiriitaa toinen isoäitini, inka-mummo, puolestaan hyödynsi sekä länsimaista lääketiedettä että vanhaa saamelaista tietoa sairauksista ja niiden hoidosta mielenterveyden hoidossa norjansaamelainen samaani sai pysyvämpiä tuloksia hänen kohdallaan kuin 1950-luvun länsimainen psykiatria ja psykologia yhdessä ilmaista ei kumpikaan hoito ollut, mutta maksutavoissa oli eroa samaanille eivät kelvanneet suomen markat eivätkä norjan kruunut, vaan inka-mummo maksoi hänelle kultakoruillaan noitatohtori eli samaani purki inka-mummon kiroukset, jotka hän oli saanut päällensä nuorena tyttönä innokkaille kosijoilleen liian kevyesti antamallaan lupauksilla molemmat mummot kuolivat 84-vuotiaina sovussa itsensä ja yhä kiivaammin länsimaistuvan saamenmaan kanssa aili-mummo kuoli kirjaimellisesti saappaat jalassa kotonaan ne olivat isot, mustat nokia-merkkiset kumisaappaat, jotka näyttivät uistelijoiden käyttämiltä kahluusaappailta alle 140-senttisen mummoni jaloissa ne oli ollut helpompi solauttaa jalkaan kuin hänen omatekoiset poronnahkakenkensä, jotka sidottiin pauloilla tästä päättelimme, ettei hän ollut sinä viimeisenä aamunaan hiihdellyt missään pihapiiriä kauempana

Pisteet ja isot alkukirjaimet – Oikeat vastaukset

Korjaa teksti. Tekstistä puuttuvat pisteet ja isot alkukirjaimet (pisteitä yhteensä 15, isoja alkukirjaimia yhteensä 23).

Kaiken tämän olisin voinut tehdä, vaikka jo isovanhempieni vanhemmat olivat kristittyjä. **S**iinä kohden papin saarnaa, jossa kielletään pitämästä muita jumalia, ovat vanhojen sukulaisteni ajatukset lähteneet harhailemaan tuntureille ja järven selille. **N**iinpä **A**ili-mummonikin kävi kirkossa joka kerran, kun asioi kirkonkylällä, ja sitä tapahtui enintään kaksi kertaa vuodessa. **V**äliajat hän kuunteli putkiradiosta iltahartauksia ja hyrisi virsiä samalla, kun toimitteli vaivihkaa pienimuotoisia uhrimenoja metsän reunalla. **A**ili-mummo oli sisäistänyt sekä lapsuutensa uskon luonnon jumaliin että aikuisena oppimansa kristinuskon, eikä se näyttänyt aiheuttavan hänelle ulospäin näkyvää ristiriitaa. **T**oinen isoäitini, **I**nka-mummo, puolestaan hyödynsi sekä länsimaista lääketiedettä että vanhaa saamelaista tietoa sairauksista ja niiden hoidosta. **M**ielenterveyden hoidossa norjansaamelainen samaani sai pysyvämpiä tuloksia hänen kohdallaan kuin 1950-luvun länsimainen psykiatria ja psykologia yhdessä. **I**lmaista ei kumpikaan hoito ollut, mutta maksutavoissa oli eroa. **S**amaanille eivät kelvanneet **S**uomen markat eivätkä **N**orjan kruunut, vaan **I**nka-mummo maksoi hänelle kultakoruillaan. **N**oitatohtori eli samaani purki **I**nka-mummon kiroukset, jotka hän oli saanut päällensä nuorena tyttönä innokkaille kosijoilleen liian kevyesti antamallaan lupauksilla. **M**olemmat mummot kuolivat 84-vuotiaina sovussa itsensä ja yhä kiivaammin länsimaistuvan **S**aamenmaan kanssa. **A**ili-mummo kuoli kirjaimellisesti saappaat jalassa kotonaan. **N**e olivat isot, mustat **N**okia-merkkiset kumisaappaat, jotka näyttivät uistelijoiden käyttämiltä kahluusaappailta alle 140-senttisen mummoni jaloissa. **N**e oli ollut helpompi solauttaa jalkaan kuin hänen omatekoiset poronahkakenkensä, jotka sidottiin pauloilla. **T**ästä päättelimme, ettei hän ollut sinä viimeisenä aamunaan hiihdellyt missään pihapiiriä kauempana.

Ristikotehtävä 1 – Oikeat vastaukset

Täytä sanat ruudukkoon vihjeiden perusteella.

Vihjeet:

vaakasuoraan

- 1 isku, jonka salama aiheuttaa
- 4 meluisuuden vastakohta
- 5 noitatohtori
- 6 matkan pituuden yksikkö
- 7 pieni teräase
- 8 puolison äiti
- 9 hoitaja, joka valvoo yöllä

pystysuoraan

- 2 poistetaan ennen kalan syömistä
- 3 puusta tehdyt portaat
- 6 auttaa synnytyksessä

Ristikkotehtävä 2 – Oikeat vastaukset

Täytä sanat ruudukkoon vihjeiden perusteella.

Vihjeet:

vaakasuoraan

- 1 maallisen vastakohta
- 3 toisella puolella järveä
- 5 kirkkoa ympäröivä maa
- 6 opiskellut lääkäriksi, erikoistunut psyyken hoitamiseen
- 7 pitkästyä, tympääntyä
- 9 matkailija

pystysuoraan

- 2 illalla suoritettu rukoushetki
- 4 tulo, jolla tulee toimeen
- 7 henkilö, joka pyytää toista puolisoon
- 8 päättää työ

1. H	E	N	G	E	L	L	2. I	N	E	N			
							L						
			3. V	A	S	T	A	R	A	N	4. T	A	
							A				O		
							H				I		
5. K	I	R	K	K	O	M	A	A			M		
							R				E		
			6. P	S	Y	K	I	A	T	R	I	E	
							A				N		
							U				T		
			7. K	Y	8. L	L	Ä	S	T	Y	Ä	U	
			O		O							L	
			S		P							O	
			I		E								
			J		9. T	U	R	I	S	T	I		
			A		T								
					A								
					A								

28. Vastaa tekstistä esitettyihin kysymyksiin

Valitse oikea vastausvaihtoehto. Vain yksi neljästä vaihtoehdosta on oikein.

1. Kuinka monta saamelaista Suomessa asuu?
 - a) n. 75 000
 - b) n. 8 000
 - c) n. 2 000
 - d) n. 350

2. Mitä kertoja kertoo tehneensä oman kansansa kielelle?
 - a) Ohittanut ja unohtanut
 - b) Menettänyt ja hylännyt
 - c) Unohtanut ja menettänyt
 - d) Ohittanut ja hyljännyt

3. Mitä puuveneessä kertomuksen mukaan tapahtui vuonna 1955?
 - a) Moottori rikkoutui
 - b) Salama iski
 - c) Vanhus kuoli
 - d) Lapsi syntyi

4. Kuka toimi kättilönä?
 - a) Venettä ohjannut Jouni
 - b) Jounin vaimon äiti
 - c) Jounin vaimon anoppi
 - d) Muori, joka perkasi kylän kalat

5. Kuka on tekstin päähenkilö?
 - a) Inarissa syntynyt nainen
 - b) Keski-Suomessa syntynyt poika
 - c) Saamessa syntynyt poroisäntä
 - d) Ukkosen jumala

6. Mikä samaani on?

- a) Psykiatri
- b) Pappi
- c) Noitatohtori
- d) Psykologi

7. Mikä Ukonkivi on?

- a) Kivi Inarin metsässä
- b) Noitatohtorin uhripaikka
- c) Samaanin vuori
- d) Saari Inarijärvessä

8. Miksi kertoja ei voi viedä uhrilahjaa Ukonkivelle?

- a) Koska hän ei metsästä
- b) Koska hän ei kalasta
- c) Koska hän on nainen
- d) Koska hän on häpäissyt kiven

9. Mikä jumala tarun mukaan hallitsee Ukonkiveä?

- a) Ukkosen jumala
- b) Meren jumala
- c) Kuoleman jumala
- d) Metsän jumala

10. Kuka kertoja on?

- a) Itseoppinut turisti
- b) Länsimaisesti kouluttautunut saamelainen
- c) Unescon virkailija
- d) Saamelainen samaani

Vastaa tekstistä esitettyihin kysymyksiin – Oikeat vastaukset

Valitse oikea vastausvaihtoehto. Vain yksi neljästä vaihtoehdosta on oikein.

1. Kuinka monta saamelaista Suomessa asuu?
 - a) n. 75 000
 - b) n. 8 000**
 - c) n. 2 000
 - d) n. 350

2. Mitä kertoja kertoo tehneensä oman kansansa kielelle?
 - a) Ohittanut ja unohtanut
 - b) Menettänyt ja hylännyt
 - c) Unohtanut ja menettänyt
 - d) Ohittanut ja hyljännyt**

3. Mitä puuveneessä kertomuksen mukaan tapahtui vuonna 1955?
 - a) Moottori rikkoutui
 - b) Salama iski
 - c) Vanhus kuoli
 - d) Lapsi syntyi**

4. Kuka toimi kätilönä?
 - a) Venettä ohjannut Jouni
 - b) Jounin vaimon äiti**
 - c) Jounin vaimon anoppi
 - d) Muori, joka perkasi kylän kalat

5. Kuka on tekstin päähenkilö?
 - a) Inarissa syntynyt nainen**
 - b) Keski-Suomessa syntynyt poika
 - c) Saamessa syntynyt poroisäntä
 - d) Ukkosen jumala

6. Mikä samaani on?

- a) Psykiatri
- b) Pappi
- c) Noitatohtori**
- d) Psykologi

7. Mikä Ukonkivi on?

- a) Kivi Inarin metsässä
- b) Noitatohtorin uhripaikka
- c) Samaanin vuori
- d) Saari Inarijärvässä**

8. Miksi kertoja ei voi viedä uhrilahjaa Ukonkivelle?

- a) Koska hän ei metsästä
- b) Koska hän ei kalasta
- c) Koska hän on nainen**
- d) Koska hän on häpäissyt kiven

9. Mikä jumala tarun mukaan hallitsee Ukonkiveä?

- a) Ukkosen jumala**
- b) Meren jumala
- c) Kuoleman jumala
- d) Metsän jumala

10. Kuka kertoja on?

- a) Itseoppinut turisti
- b) Länsimaisesti kouluttautunut saamelainen**
- c) Unescon virkailija
- d) Saamelainen samaani

29. Oikein vai väärin?

Pitääkö tekstistä esitetty väittämä paikkansa? Rastita oikea vaihtoehto.

Väittämä	oikein	väärin
Inarin kirkonkylän vastarannalla on Kasariselkä.		
Puukon käsitteleminen oli tuttua saamelaiselle naiselle.		
Tekstin päähenkilön syntyessä hänen äitinsä oli nuori.		
Päähenkilöllä on itselläänkin lapsia.		
Päähenkilö muutti Lapista etelään 25-vuotiaana.		
Päähenkilö kävi Lapissa monissa hautajaisissa.		
Aili-mummo kävi samaanin hoidettavana mielenterveytensä vuoksi.		
Inka-mummolla oli kuollessaankin saappaat jalassa.		
Miehet saivat käydä Ukonkiven lähistöllä.		
Poronnahkakengät kiinnitettiin pauloilla.		
Inarijärvellä on useita saaria.		
Unesco suunnittelee Ukonkivelle omaa turistikohdettaan.		

Oikein vai väärin? – Oikeat vastaukset

Pitääkö tekstistä esitetty väittämä paikkansa? Rastita oikea vaihtoehto.

Väittämä	oikein	väärin
Inarin kirkonkylän vastarannalla on Kasariselkä.		X
Puukon käsitteleminen oli tuttua saamelaiselle naiselle.	X	
Tekstin päähenkilön syntyessä hänen äitinsä oli nuori.	X	
Päähenkilöllä on itselläänkin lapsia.	X	
Päähenkilö muutti Lapista etelään 25-vuotiaana.		X
Päähenkilö kävi Lapissa monissa hautajaisissa.	X	
Aili-mummo kävi samaanin hoidettavana mielenterveytensä vuoksi.		X
Inka-mummolla oli kuollessaankin saappaat jalassa.		X
Miehet saivat käydä Ukonkiven lähistöllä.	X	
Poronnahkakengät kiinnitettiin pauloilla.	X	
Inarijärvellä on useita saaria.	X	
Unesco suunnittelee Ukonkivelle omaa turistikohdettaan.		X

30. Täydennä oikeat sanat

Täydennä tekstin pohjalta virkkeeseen sopiva sana. Vain yksi annetuista vaihtoehdoista on oikea.

1. Minä synnyin _____.

tammikuussa / toukokuussa / elokuussa / marraskuussa

2. Poikani syntyessä oli _____.

kevät / kesä / syksy / talvi

3. Ukonkivi on _____ korkea kalliopaasi.

5 metriä / 25 metriä / 30 metriä / 40 metriä

4. Ukonkiven lähistöllä saivat käydä _____ nöyrästi käyttäytyen.

miehet / pojat / kalastajat / kiveä uhmanneet

5. Tekstissä ei mainita kirjoittajan _____.

äitiä / isää / mummoa / poikaa

Täydennä oikeat sanat – Oikeat vastaukset

Täydennä tekstin pohjalta virkkeeseen sopiva sana. Vain yksi annetuista vaihtoehdoista on oikea.

1. Minä synnyin **elokuussa**.

*tammikuussa / toukokuussa / **elokuussa** / marraskuussa*

2. Poikani syntyessä oli **talvi**.

*kevät / kesä / syksy / **talvi***

3. Ukonkivi on **30 metriä** korkea kalliopaasi.

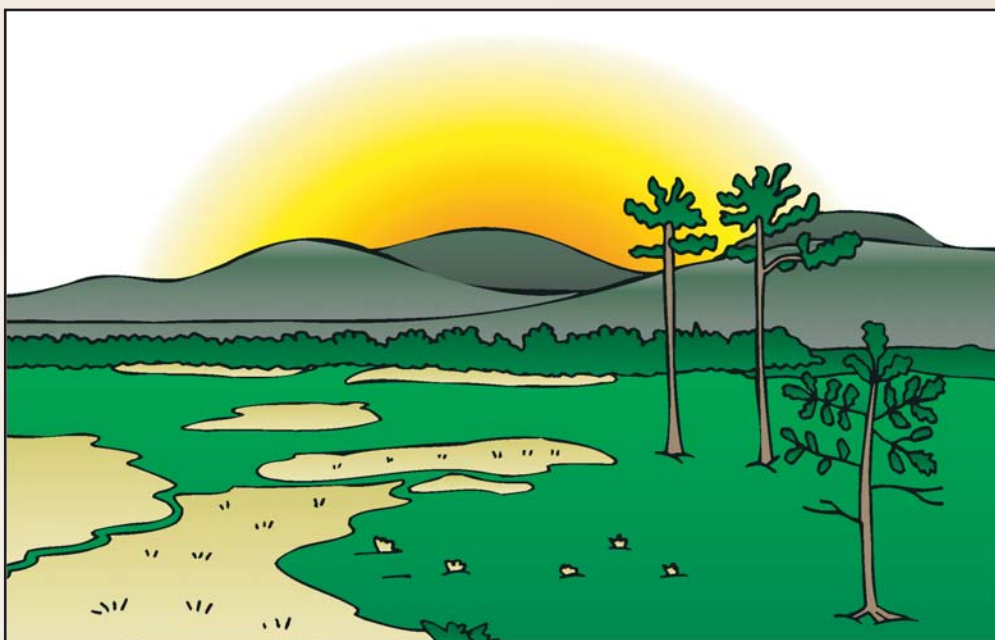
*5 metriä / 25 metriä / **30 metriä** / 40 metriä*

4. Ukonkiven lähistöllä saivat käydä **miehet** nöyrästi käyttäytyen.

***miehet** / pojat / kalastajat / kiveä uhmanneet*

5. Tekstissä ei mainita kirjoittajan **isää**.

*äitiä / **isää** / mummoa / poikaa*

LUKKI
K U U S A M A